Fåglar i Västerbotten

Årg 44 Nr 2 2019

Västerbottens Ornitologiska Förening

Innehåll FiV nummer 2, 2019

3 Gåspennan
Albin Enetjärn

4 Blänkare från styrelsen
Albin Enetjärn

6 Härfågel - en fågel med guldglans
Leif Bildström

13 Berättelsen om knipungen och storlommarna
Göran Bylund

18 Tredje gången gillt: Riksstämma, BirdLife Sverige
Bertil Strömberg

21 Fågelskådningens dag - Exkursioner till Bråsjön och Bölesholmarna
Christer Laggar & Jan Roslin

23 Vårens föreningsaktiviteter
Jan Roslin, Dag Österlund & Ritu Andersson

28 Kommande föreningsaktiviteter hösten 2019
Tomas Brodin & Ritu Andersson

29 Grappos alternativa fågelfakta #4: Stenskvättan
Andreas Garpebring

30 Skådarprofilen
Anna Hallmén

Fåglar i Västerbotten

Utgiven av Västerbottens Ornitologiska Förening (VOF).

Fåglar i Västerbotten är VOF:s medlemstidning och utkommer med 3 nummer + fågelrapporten för landskapet Västerbotten varje år.

Tidningen är beroende av att medlemmarna själva är med och bidrar med artiklar, då allt arbete med tidnignen görs på ideellt basis. Tidningen har högt i tak och både artiklar med vetenskaplig liksom med populärjournalistisk prägel är välkomna. Har du en fågelrelaterad artikel på lager? Kontakta någon i redaktionen!

FiV-redaktionen

Albin Enetjärn (Ansvarig utgivare, redaktör)
Älvans väg 127, 907 50 Umeå
albinenetjarn@gmail.com
076-1335049

Niklas Andersson (Redaktör)
idunarama@gmail.com
070-3886353

VOF:s styrelse 2019

Bertil Strömberg (Ordförande)
Jan Eriksson (Kassör)
Hanna Eriksson (Sekreterare)
Niklas Andersson (Vice ordförande)
Albin Enetjärn (Ledamot)
Dag Österlund (Ledamot)
Agnes Eriksson (Ledamot)
Jan-Erik Wallin (Suppleant)
Aron Dynesius (Suppleant)

VOF

Är en länsförening bunden till BirdLife Sverige (Sveriges Ornitologiska Förening). VOF arbetar för att främja fågelskydd och fågelstudier i Västerbottens län samt att öka kontakten mellan fågelintresserade i länet. Uppgifter gällande medlemskap såsom kostnader och betalningsanvisningar finns på hemsidan http://vasterbotten.birdlife.se. Alla medlemmar (exkl. familjemedlemmar) erhåller tre nummer av tidskriften Fåglar i Västerbotten samt fågelrapporten för landskapet Västerbotten varje år.

Omslag: Framsidan: Tornfalk. Foto: Lars Edenius
Baksidan: Kaja. Foto: Eskil Nygren

Gåspennan

Albin Enetjärn

Drabbade av skönheten och
dramatiken i vingarnas värld
är vi fast i ett livslångt beroende.
Vi står med ena stöveln bortom
bekvämlighet och flärd; i den friaste
av kyrkor tillhör vi de troende.

Niklas Törnlund

Jag kan aldrig påstå att jag har varit lagd åt det poetiska hållet, även om jag på senare år plöjt mig igenom delar av Dan Anderssons tidiga naturromantiska alster. Hans välbroderade beskrivning av timrade skogskojor och långa nätter under stjärnhimlen slår an en nostalgisk sträng i mitt hjärta, även om texterna spelar an på ett helt annat tidevarv än det jag växt upp i. Naturromantisk lyrik i all ära, men finns det även poesi för den som är lite mer nischad i sitt naturintresse, till exempel mot fågelskådning? Jadå, visar det sig.

Under arbetet med detta nummer av tidningen blev jag uppmärksammad på att det finns en diktsamling helt tillägnad fåglar och fågelskådning, nämligen Sten Hidals *"Fåglar i svensk poesi"* där ovan citerade stycke av Niklas Törnlund står att finna. Kanske är det denna specifikt fågelrelaterade diktsamling som slutligen hjälper mig bryta genom isen och gör mig genuint intresserad av poesi? Vi får se hur det blir med det, jag har ännu inte fått tillfälle att bläddra i boken, men nog känner man igen sig i raderna som återges ovan. Tills vidare tilltalas jag dock mer av den i text och bild utmärkt återgivna berättelsen om ett storlomspar som adopterat en knipunge förra sommaren, signerad Göran Bylund, vilken går att läsa i detta nummer.

Vi får även ta del av boktips från

några västerbottniska ornitologer där bland annat ovan nämnda dikt finns representerad, rekommenderad av ingen mindre än vår eminente VOF-ordförande Bertil Strömberg.

Nu står sommaren återigen för dörren, men innan jag låter kroppen och hjärnan gå i sommardvala och ni ska få bläddra vidare vill jag sända en stilla förmaning till alla er läsare om att vara snälla med våra bevingade vänner i sommar. Till skillnad från de flesta av oss, som kan varva ner under sommaren, så ska fåglarna gå igenom sin mest hektiska period och avla fram en ny generation som ska föra facklan vidare. Nu tror jag inte att någon läsare avsiktligt skulle göra något för att missgynna fåglar, men kanske kan man tänka sig för en extra gång innan man smyger för nära den häckande silvertärnan i jakt på drömbilden, eller vad det nu månde vara. Det är trots allt vi "fågelkunniga" som ska sätta exempel för den bredare allmänheten om hur man för sig kring fåglar, och det där med att föregå med gott exempel är väl allom välbekant, och ständigt lika aktuellt. Det var allt, ha det gott!

/Redaktör'n

Blänkare från styrelsen

Albin Enetjärn

Ny ordförande!
Vid årsmötet i februari avgick Jonas Gustafsson från posten som ordförande i föreningen efter fyra års trogen tjänst, stort tack Jonas för ditt engagemang! Som ny ordförande kan vi presentera Bertil Strömberg. Bertil har varit sekreterare i styrelsen under flera år och med sin långa erfarenhet av föreningsarbete och fågelskådning i Umeåtrakten ska det bli spännande att se vad föreningen kan åstadkomma de kommande åren.

Ny stationschef!
Även i ledningen för Stora Fjäderäggs fågelstation har det hänt saker. Niklas Lindberg Alseryd tackade för sig som stationschef vid stationens årsmöte i februari efter elva års trogen tjänst. Som ny chef ser vi Niklas Andersson, vår kanske mest ambitiösa ideella kraft i VOF just nu som förutom styrelsearbete basar för både rapportkommittén och nu alltså även Stora Fjäderäggs fågelstation. Med sitt brinnande engagemang för verksamheten på den karga ön ute i Kvarken tror vi att Niklas, precis som sina föregångare, kommer hålla liv i stationen som med sitt läge i ett öst-västligt flyttstråk utgör en viktig källa till kunskap om ett antal fågelarters flyttmönster och populationsförändringar. Niklas blir den femte stationschefen i ordningen. Föregångare på posten är (i kronologisk ordning): Björn Olsen, Joakim Lessman, Lars Edenius och Niklas Lindberg Alseryd.

Ny hemsida!
Vår webbansvarige tillika ledamot i styrelsen, Dag Österlund, har under vintern arbetat med att utveckla en ny hemsida för VOF. Den 6 april kunde den nya hemsidan slutligen sjösättas vilket innebär att VOF:s hemvist på nätet fått ett rejält ansiktslyft layoutmässigt och även att arbetet med att administrera sidan förenklas då det rör dig om ett nytt och smidigare hanteringssystem. Den nya hemsidan är dessutom kopplad till BirdLife Sveriges hemsida såtillvida att det är de som står för serverutrymmet och att den grafiska profilen är densamma. Ett logiskt val då VOF sedan 2018 är en del av den så kallade Kedjan vilket innebär gemensam medlemshantering och närmare samarbete med riksföreningen.

VOF:s hemsida nås numera via webbadressen http://vasterbotten.birdlife.se/.

Den tidigare hemsidan har därmed efter cirka ett decennium i bruk pensionerats men går ännu ett tag att nå genom den gamla webbadressen http://www.vofnet.se/. Den gamla webbsidan innehåller relativt stora mängder gammalt material i form av text och bilder varav bara en mindre del flyttats till den nya webbadressen. Ifall någon vet med sig att hen har material liggandes på den gamla hemsidan och inte vill att det försvinner i samband med en permanent nedstängning ombeds den personen kontakta webbansvarige Dag Österlund, dag.osterlund@gmail.com, för att rädda materialet. Dag tar förstås också gärna emot synpunkter på utformningen och innehållet på den nya hemsidan.

Förtydligande kring medlemskap
Nu när VOF bytt medlemssystem till det av riksföreningen initierade "Kedjan" så kan det vara bra att räta ut några frågetecken gällande hur man blir

Arbetsgänget vid vårens städning av rampen och stigarna på Stora Tuvan, en viktig inkomstkälla för föreningen. Från vänster till höger syns Albin Enetjärn, Isak Vahlström, Jan Eriksson, Jan-Erik Wallin, Hanna Eriksson och Bertil Strömberg. Samtliga utom Isak är för närvarande med i styrelsen. Foto: Dag Österlund

medlem i föreningen. Medlemsavgiften betalas numera in till bankgironummer **900-5653**. Glöm inte att skriva namn och adress som meddelande vid betalningen. Som betalningsmottagare står BirdLife Sverige. Medlemsavgiften är 200:- per år för vuxna (18 eller äldre), 100:- för barn och ungdomar (0-17 år) och 50:- för varje ytterligare familjemedlem på samma adress (tidning ingår då ej). Ett exempel: en familj med två vuxna och två barn betalar 350:- vilket innefattar ett fullvärdigt medlemskap (á 200:-) inklusive tidning, samt tre stycken familjemedlemskap (á 50:-) vilka är medlemmar på precis samma sätt men utan att få ett eget nummer av tidningen, eftersom man antagligen kan dela på ett enda exemplar av tidningen inom familjen. I slutet av varje år skickar BirdLife Sverige ut en blankett till alla medlemmar med möjlighet att förnya medlemskapet inför nästa år. Ifall allt blir som planerat ska man då även kunna välja till en eller flera av riksföreningens tidningar, till en högre kostnad förstås.

Gamla nummer av tidningen?

Vid flera av de senaste styrelsemötena har synpunkter inkommit på att det vore lämpligt för föreningen att ha en komplett samling av vår tidskrift "Fåglar i Västerbotten" vilken kommit ut med upp till fyra nummer per år sedan 1976. I nuläget finns inte ens i närheten av någon komplett samling i föreningens ägo. Hos redaktören finns spridda exemplar av tidningen från de senaste 20 åren, men med kompletta årgångar endast för de senaste 5-6 åren. Föreningen har tillgång till ett förvaringsutrymme hos Folklivsarkivet på

Västerbottens Museum där samlingen skulle kunna förvaras. Förutom affektionsvärdet i att bevara en samling av vår hårt förvärvade gemensamma tidskrift dyker det då och då upp referenser, både i text och muntlig diskussion, till artiklar i gamla nummer av tidningen som säkerligen innehåller viktig information både för nutida och framtida fågelskydd och utgör en viktig del av vår historieskrivning! Vi vill därför slänga ut en förfrågan till er medlemmar i VOF och fråga ifall någon sitter på en komplett eller nära inpå komplett samling av Fåglar i Västerbotten, och isåfall kan tänka sig att skänka den till föreningen? Oavsett om samlingen är komplett eller inte, och om du kan tänka dig donera den nu eller i framtiden så tveka inte att ta kontakt med vår ordförande Bertil Strömberg, bertil.stromberg@eidola.se, för att berätta hur du kan hjälpa oss!

Ny redaktör sökes!
Jag (Albin Enetjärn) har nu varit redaktör för "Fåglar i Västerbotten" sedan 2015 då jag flyttade till Umeå och började studera. Det har varit en rolig resa där jag fått knyta många nya band och inte minst har lärt mig textredigering och layoutarbete. Nu närmar sig dock slutet på min studietid och det är sannolikt att jag efter årsskiftet 2019/2020 kommer flytta från Umeå och kanske också Västerbotten. Därför har jag sagt att 2019 blir mitt sista år som huvudansvarig redaktör, vilket känns bra då inspirationen börjar tryta och andra åtaganden pockar på uppmärksamheten. En ny redaktör med fräscha idéer och målsättningar är säkerligen rätt väg att gå för att inte fastna i gamla hjulspår. Är Du sugen på att bli huvudredaktör för "Fåglar i Västerbotten"? Som huvudredaktör förväntas man tillsammans med de andra i redaktionen samla in material till tidningen samt gärna bidra med eget material. Man är också den som främst ansvarar för att sätta ihop bilder och artiklar till en färdig tidning tre gånger om året, vilket görs med ett lämpligt layoutprogram, till exempel Adobe InDesign eller iStudio Publisher. Om det känns skrämmande med layoutarbete går det utmärkt att deltaga vid färdigställandet av nummer 3 2019 för att få lära sig. Så varför inte ta chansen att lära sig något nytt och samtidigt bidra till att föra VOF:s historieskrivning vidare? Kontakta mig på albinenetjarn@gmail.com om Du undrar mer om vad det innebär att vara redaktör och kanske kan tänka dig ta över stafettpinnen.

Härfågel - en fågel med guldglans

Leif Bildström

För fågelskådaren utgörs ofta höjdpunkterna av de överraskande fynden, då helt oväntade fåglar upptäcks. Ju mer sällsynta, desto mer pulshöjande. Likväl kan man självklart också känna ett påfallande välbehag över vårens första rödhake, eller att få höra vårens första dubbeltrast som sorgset men ändå så vackert flöjtar ut vårens ankomst, över ett fortfarande snötäckt landskap. Man räknar in "sina" fågelarter, i samma takt som de anländer under våren. Men drömmen om att plötsligt hitta en av de riktigt ovanliga arterna, ja den finns nog alltid där!

Om man som jag själv under flera decennier, (faktiskt fem till antalet), vandrat i naturen och studerat fåglar inom mestadels samma område, kan

Numera behöver man bara sätta sig i trädgården, för att få kryssa en havsörn! Foto: Leif Bildström

man inte undgå att känna en slags tristess ibland. I synnerhet under den rena vinterperioden och efter att våren har passerat, då det inte händer så mycket innan fåglarnas höstflyttning har startat. Även om själva naturupplevelsen vid sidan om fåglarna kan vara nog så tillfredsställande, börjar man känna till områdena alltför väl. Dessutom har många fina områden spolierats av skogsbruket. Det finns inte så många vita fläckar kvar på min egen Maläkarta, som i sin helhet täcker mer än 1700 kvadratkilometer!

Omväxling förnöjer!

Häromåret förverkligade vi vår dröm om ett hus nära havet. Byn Gumbodahamn mitt emellan Umeå och Skellefteå, i Robertsfors kommun, visade sig ha det mesta av vad vi sökt. Förutom varmare höstar och ett havsnära läge, fanns helt plötsligt ett väldigt stort, nytt område att ströva omkring i. Kustområdet har genom århundraden haft både hamnar och skeppsvarv, så det finns dessutom en hel del intressant historia i trakten. Husets läge visade sig vara strategiskt placerat fågelmässigt, varför tomtkrysslistan ofta har utökats. Det ena krysset tyngre än det andra. Havsörnen är en närmast dagligt förbiflygande fågel som jag sällan missar, då områdets bosatta kråkor ger hals så fort den dyker upp. Jag har inte heller tidigare tänkt på hur vackert bländvita måsar kontrasterar mot en klarblå himmel!

Ganska snart, förstod jag att vindens olika riktningar spelade en stor roll för havsnivån och därmed också när och var det passade för vissa fåglar att födosöka. När vattennivån sjunker, uppstår ofta grunda bankar på flera ställen. Dessutom insåg jag vilka ställen som lämpade sig bäst under dygnets olika timmar, för att undvika solen rakt i ögonen. Efter den första sommaren började man få sina fasta platser att besöka. Lågvatten under fågelflyttning vår och höst, i såväl Gumbodafjärden som den mer sydöstligt befintliga Tegelviken, kan bjuda på massor av fåglar! Alla möjliga sorters vadare kan man nog förvänta sig och faktiskt hittade jag också ett gäng småsnäppor redan vid ett av mina första besök. En art som man inte ser speciellt ofta i Södra Lappland! Men många gånger behövs det inte heller finnas så mycket fågel, bara att slå sig ner och njuta vid havsstranden på något fint ställe, är många gånger tillräckligt. Att sitta och glo, helt enkelt...

Under kvällen den andra maj i våras, tänkte jag ta mig en tur bort till Tegelviken. En lagom lång promenad från skogsvägen, med kvällsljuset från rätt håll. Dessutom med en mycket kraftig nordanvind, som säkert skulle få många fåglar att söka sig i lä, i den grunda viken. Men just när jag skulle parkera bilen fick jag ett infall och fortsatte några hundra meter till, för att komma ut till Grovsand. Det är en karg udde med ljung och sorterade stenfält. Udden är klart påverkad av havets tillbakadragande, eller landhöjningen,

Bland många vadare upptäckte jag också några småsnäppor som rastade på en grundbank. En raritet i mina forna fågelmarker i S. Lappland! Foto: Leif Bildström

om man så vill. Bara för att sitta och ta det lugnt, är den yttersta delen av udden en fin plats. Ett par äldre båthus förstärker den genuina känslan. Alltid händer det något, även om man inte kan påstå att det är en speciellt bra fågellokal. Men skräntärna, ejdrar, pilgrimsfalk och kustlabbar har man ju fått se, kanske med lite tur. Sälar också, för den delen. Havsörnar ses vid nästan alla besök. Uddens breda fäste uppe i skogskanten, korsas dessutom ofta av sträckande gäss och flera andra sträckande fåglar. Den smala, slingrande bilvägen till udden, letar sig ner mellan stenar och ljungtuvor. Men den borde snarare ha betecknats som en väg för dåtidens hästkärror, än för dagens bilar! Därmed körde jag också väldigt långsamt och såg mig noga omkring. Många gånger vandrar jag i stället hela vägen.

Härfågel!

Helt plötsligt upptäckte jag en härfågel, som likt en kvick höna spankulerade längs den torra och lätt gräsbevuxna kanten av vägen! Trots att området stundtals påminner om en halvöken, var det inga tvivel om att fågeln hittade lite matnyttigt både här och där. Fågeln stod sällan stilla och mina försök att fotografera resulterade i åtskilliga bomskott. För att inte skrämma fågeln satt jag hela tiden kvar i bilen och iakttog den; en fågelart som jag inte sett på så nära håll sedan 1975, då en härfågel fanns i min egen hemby under en veckas tid. Fågeln uppträdde något nervöst och

Härfågeln pillrade då och då upp något ätbart från den torra marken. Foto: Leif Bildström

flaxade i väg ett stycke bara för att en vanlig björktrast flög förbi. Men efter ytterligare några minuter kom en kråka, lågt flaxande för att undvika den hårda vinden och då lyfte härfågeln. Med sina breda, brokiga vingar, kämpade den för att få ordning på sin flygning, men vinden var så stark att den till sist lät sig svepas i väg söderut mot en liten skogskant, där den snabbt försvann.

Efter en del letande bland de sommarstugetomter som fanns i vindriktningen, var jag tvungen att ge upp. Men jag kunde i alla fall gotta mig åt ett mycket oväntat och väldigt roligt möte med en härfågel! Bilderna i kameran, fick mig också att komma ihåg de detaljer jag så noga studerat under de minuter jag fick nöjet att titta på fågeln. Nu var den inte längre här, utan därborta någonstans. En därfågel, alltså... Dagen efter föll snön ymnigt och nog gick mina tankar till härfågeln, vars öde förblev okänt.

Vanligen är det naturligtvis just under vår eller höst som de flesta rariteterna ses. Lite smolk kan ändå finnas i upplevelsen, att den fågel som råkat hamna totalt fel, ibland hundratals mil från den tänkta destinationen, orsakar en sådan glädje hos den som upptäcker den, medan det för fågeln kan betyda slutet. I många fall kan ju de stackars fåglarna duka under, beroende på sitt geografiska misstag. Det gäller självklart i första hand de som kommer sent på hösten eller än värre, under tidig vinter. De rariteter som ses under våren, har ju betydligt bättre chanser att klara sig.

En fågel med guldglans.

Härfågeln är en eftertraktad juvel för fågelskådare, men tyvärr är det inte alltid de stannar mer än högst ett par dagar när de dyker upp. Den fanns tidigare dokumenterad som häckfågel i Sverige, kanske främst på Öland och i Skåne, där flera häckningar konstaterades under slutet av 1970-talet. Men

I så väl utseende som färgsättning, är härfågeln en spektakulär fågel att få se! Foto: Leif Bildström

i dag räknas den som utdöd i Sverige, vad gäller häckande fåglar. Trots att den uppträder så sparsamt, är den ändå sedd i samtliga landskap, ända upp till Abisko. Möjligen trodde jag likväl att den rara fågeln var något vanligare i kustlandskapet än vad den i själva verket är. En kontroll i Artportalen från 1940 och framåt, visade inte ett enda tidigare fynd av arten, inom Robertsfors kommun!

Härfågelns speciella utseende, gör att den även uppmärksammas av de som normalt inte brukar inräknas i fågelskådarnas skara. Fågeln är välkänd sedan århundraden och genom sin förmåga att kunna resa de förlängda nackfjädrarna som en solfjäderformad plym, ansåg man förr att den bar ett budskap om krig. På den tiden hade krigshjälmar ofta liknande fjäderplymer. Den första delen av namnet, "här", har under sekler också ansetts komma från ordet krigshär, även om det inte är helt verifierat. Ofta uppträcks den svagt rosafärgade, traststora fågeln, då den söker efter något matnyttigt på gräsmattor eller längs vägkanter. Likt en höna rör den sig snabbt och ryckigt, står sällan stilla. Härfågeln har ett tidsmässigt något speciellt uppträdande och förutom några få april och majfynd, är det en klart övervägande del som setts under september och oktober i norra Sverige. De tidsmässigt senaste fåglarna, har upptäckts även en bra bit in i november, men en del av de fåglarna har inte överlevt. Vanligen ses bara enstaka, men vid några få tillfällen, har det rört sig om två eller fler fåglar. Rimliga förklaringar har förts fram om att våra sena härfåglar har sitt häckningsområde i Sibirien och kan drabbas av ett välkänt problem med omvänd flyttning. Deras kompass slår slint och de flyttar då åt motsatt håll och hamnar i våra trakter i stället för Indien! I en jämförelse med södra Sverige, är vårfynden avsevärt fler där än här och höstfynden färre därnere,

vilket troligen beror på att fåglarna kommer från olika områden.

Historiskt sett

Lycksele Lappmark (>40 fynd)
Redan 1902 skriver ornitologen Gram, att fågeln var sedd inom Stensele socken tidigare, men vilket år finns inte angivet. Den första åtminstone årsmässigt, noggranna noteringen om härfåglar, kommer från Sorsele 1907, då en ensam fågel hade setts där. Inget finns dock nedskrivet om en mer exakt plats eller vid vilken tidpunkt. Den tjugonionde oktober 1940, sågs ännu en härfågel inom Sorsele. Det var vid Norrsele, en halvmil nordväst kyrkbyn. I november 1944 sågs en härfågel vid Getsjön, Lycksele, men den hittades senare död. En speciell notis finns från Malå 1947, då man enligt beskrivning troligen avser byn Malåvännäs. Där sågs den andra september samma år, en liten flock om 3–4 härfåglar samtidigt! Det är också den enda gång så många setts samtidigt inom S. Lappland. 1958 lär såväl vårfynd som höstfynd ha gjorts av arten vid Kattisavan, Lycksele. Ytterligare ett höstfynd gjordes samma år något söder om Lycksele.

En speciell händelse inträffade i min egen hemby Sandfors inom Malå, den trettonde april 1962. Då omkom en härfågel i en hermelinfälla som gillrats under en bod! Datumet är genom alla år det tidigaste för härfågel i S. Lappland. På samma plats sågs ännu en härfågel ett par år senare (av hermelinfällans ägare). Något ovanligt för denna art, sågs ytterligare en härfågel i samma by under hela junis första vecka 1975, en fågel som jag själv hade förmånen att få se flera gånger. Det fyndet är också det enda junifyndet någonsin i S. Lappland. Som en parentes kan nämnas att jag själv den nionde maj 1999, såg en fjärde härfågel tre km norr samma by, men då inne i Piteå Lappmark. Det är också första och enda gången jag hört en härfågel locka. I övrigt har det inte hört till vanligheten att flera härfåglar setts på samma ställe genom åren. De dyker i stället upp på de mest spridda platser. Ytterligare ett fynd av härfågel gjordes inom Malå under något av 1960-talets sista år, då en död härfågel hittades i Adak. Fågeln hade tidigare setts födosöka kring samhället. Totalt har det gjorts sex fynd av härfågel inom Malå. I oktober såväl 1962 som 1969 sågs även härfågel i Råstrand, Sorsele.

Under 1970 talet sågs härfåglar vid endast tre tillfällen inom lappmarken och mellan 1980 och 1999 sågs fem fåglar. De sista decennierna, åren 2000–2016 har tjugosju härfåglar setts inom Lycksele Lappmark. Från speciellt tidigare år, finns fler uppgifter om sedda härfåglar, men såväl år som övriga tidpunkter har varit diffusa.

Åsele Lappmark (14 fynd)
Ett fynd från den tolfte maj 1971 i Malgovik, Vilhelmina, har officiellt ansetts vara det första fyndet i Åsele Lappmark. Men redan 1946, den femtonde oktober, sågs en härfågel vid Stöttingfjället. Från NRM finns från 1983 rapporterat, att det i deras samlingar finns en härfågel från den trettonde september samma år, vilken hittats vid Tjesjeån, Åsele. (Viss reservation för felstavning). Döda härfåglar har inom Åsele hittats 1982 och 1987, i det senare fallet så sent som den tjugonde november. Under åren 2000–2010 sågs tre härfåglar inom Åsele lappmark, 2011-2017 sex fåglar. Överlag har betydligt fler härfåglar setts inom Lycksele Lappmark än inom Åsele. Förvisso kan det som vanligt bero på färre fågelskådare i den stora lappmarken, men kanske även på de flyttvägar fåglarna har. Sedan 2009 har härfåglar setts varje år i S. Lappland, bortsett 2015 och 2018, då ingen sågs.

Själv får jag väl även i fortsättningen sitta ute vid Grovsand och njuta av tillvaron, men att ännu en härfågel skulle dyka upp just där, torde vara ett önsketänkande! Foto: Leif Bildström

Västerbotten

Mönstret med de övervägande höstfynden, går naturligtvis igen även i Västerbotten. Under perioden 1975 till 1997 noterades 65 härfåglar inom Västerbotten och inte mindre än 54 av fåglarna sågs just under hösten. Liksom i S. Lappland finns ingen struktur över var fåglarna dyker upp; de är vanligen jämnt spridda från områdets olika delar! Det finns bara tre platser där härfåglar setts minst tre gånger, nämligen Holmön och då främst Byviken, samt Vindeln och Bjuröklubb. Det finns också 13 fynd från sena höstar innan 1975. Under åren 2000–2018 sågs ca femtio härfåglar inom Västerbotten. Septemberfynden har som framgår dominerat och det mest uppseendeväckande fyndet, var nog den härfågel som sågs vid Ekorrsele den 29 juni 2012. Det är också totalt det enda junifyndet så här långt, jämte "min egen" härfågel under juni 1975 i Sandfors, Malå.

Medan man faktiskt kan leta efter speciella, ovanliga arter i deras optimala biotoper, lär det vara svårt att även i framtiden sia om var nästa härfågel kommer att ses. Sannolikt kommer deras uppträdande att vara som tidigare, med enstaka fåglar som då oftast under september eller oktober dyker upp någonstans, till synes mer slumpartat. Men som vanligt, med ett stort intresse och stor glädje för upptäckaren!

Berättelsen om knipungen och storlommarna

Göran Bylund

Under vår, sommar och höst brukar jag besöka en liten sjö, eller snarare tjärn, i närheten av Umeå, som heter Grössjön. I stort sett varje år kan jag konstatera häckning av trana, storspov, sångsvan, gräsand, kricka, vigg och svarthakedopping i/kring sjön (den sistnämnda litet av en specialitet för Grössjön). Varje vår brukar jag dessutom se storlommar i Grössjön, men jag har aldrig sett att de häckar där. Däremot brukar det häcka storlom med något/några par i en närliggande sjö, Nydalasjön. Nydalasjön ligger några kilometer norr om Grössjön. När jag vid flera tillfällen under maj månad 2018 besökte Grössjön var det två storlommar på plats, men som tidigare år verkade de inte gå till häckning.

På midsommardagen, den 23:e juni, var jag tillbaka vid sjön och fick se en storlom i sällskap med en liten unge! Ja, äntligen kunde jag konstatera häckning av storlom i Grössjön, men vänta nu… Det där var ju ingen storlomsunge tänkte jag, det var ju en knipunge!?

Fåglarna följdes helt klart åt och det såg ut som om storlommen faktiskt matade knipungen med något, som jag dock inte kunde se vad det var på ca 100 meters håll. Om vart annat dök de två och ibland pilade knipungen storlommen till mötes så att de två möttes näbb mot näbb och antagligen överlämnades då någon form av mat till knipungen. Märkligt!

En vuxen storlom flankerad av en knipunge, en ovanlig syn! Foto: Göran Bylund

Knipungen och en av styvföräldrarna, näbb mot näbb. Foto: Göran Bylund

Dagen efter var jag tillbaka och nu fick jag se två storlommar tillsammans med knipungen. Det verkade alltså inte vara någon tillfällig slump att knipungen uppehöll sig med storlomsparet (den ena storlommen tydligt större än den andra). Storlommarna verkade helt enkelt ha adopterat knipungen!

När jag var tillbaka vid Grössjön den 29:e juni befann sig storlomsparet och knipungen mitt ute på sjön och efter en stund fick jag se hur knipungen kröp upp på den ena storlommens rygg och åkte snålskjuts en bit! Tyvärr hade jag ingen kamera med mig vid det tillfället.

Den 8:e juli fick jag för första och enda gången se vad knipungen matades med, nattsländelarver (husmaskar) som hade "befriats" från sina hus. Knipungen och ena storlommen dök tillsammans och emellanåt matades knipungen. De två kom allt närmare mig där jag satt gömd med min kamera och när de befann sig endast 10–15 meter bort fick jag några bilder. Då jag zoomade in i några av bilderna kunde jag se hur en liten nattsländelarv (utan hus) dinglade i näbbspetsen på storlommen. Knipungen hade nu blivit tydligt större mot för en vecka sedan och den vita kinden hade blivit gråare. Helt klart verkade alltså dieten på nattsländelarver vara fullt tillräcklig för knipungens tillväxt och utveckling. Inte vid något tillfälle såg jag att knipungen matades med fisk, men jag vet att det finns fisk i Grössjön, dock inte vilken/vilka fiskarter som lever där.

Redan första gången jag såg knipungen med storlommarna undrade jag hur starka banden kunde vara mellan fosterföräldrar och fosterbarn. Kanske var banden inte så starka från storlommarnas sida till knipungen, däremot tror jag att knipungen kände starka band till storlommarna. Den 29:e juni fick jag se hur banden mellan fosterföräldrar och fosterbarn sattes på

Lommarna fiskade bland annat upp nattsländelarver från botten vilka gavs till knipungen att förtära. Foto: Göran Bylund

prov. Den ena storlommen och knipungen hade dragit sig undan in i ett område med mycket starr då den andra storlommen återkom till Grössjön från att ha varit iväg på en kortare flygtur. Den första storlommen lämnade då knipungen i starren och simmade sin maka/make till mötes. Knipungen som lämnades ensam började nu pipa hjärtskärande medan de två storlommarna tillsammans simmade längre ut på sjön och dök flera gånger. Till en början verkade inte storlommarna förstå pipen från knipungen, men då knipungen tystnat såg den ena storlommen märkbart ängslig ut. Den sträckte på halsen flera gånger och det såg ut som om den letade efter knipungen med blicken. Strax därpå började den ängsliga storlommen dra sig tillbaka mot det område med starr där knipungen hade lämnats ensam och efter ett tag återförenades de två. Den andra storlommen såg jag då inte till.

Senare under sommaren, närmare bestämt den 17:e juli, fick jag se hur knipungen och ena adoptivföräldern låg och sov på vattnet, men väcktes av att en fiskmås varnade för en fiskgjuse. Efter ett tag, när en storlom landade på sjön, började adoptivföräldern dra sig iväg och lämnade sitt adoptivbarn. Lommen dök och försvann, men knipungen simmade åt det håll där storlommen hade försvunnit. Längre ut på sjön kunde jag nu se fyra storlommar som verkade ha någon sorts träff eller uppvisning för varandra. Knipungen simmade också längre ut på sjön, men anslöt inte till de fyra lommarna. Kanske var den inte välkommen just nu? Först då de två besökande storlommarna hade lämnat Grössjön simmade adoptivparet fram till sitt adoptivbarn. Den ena storlommen och knipungen följdes sedan åt in i starren medan den andra storlommen tog en sim- och dyktur runt

Motstående sida: *Matdags. Till skillnad från storlommen så ligger det inte i knipans natur att mata sina ungar. Knipungen får således betraktas som något bortskämd!* Foto: Göran Bylund

sjön.

Nästa gång jag var tillbaka vid Grössjön, den 6:e augusti, såg jag till en början varken till storlommarna eller knipungen, men efter ett tag hittade jag alla tre dykandes ute på sjön. I förhållande till lommarna såg knipungen liten ut, men den hade ändå börjat att bli vuxen. Under någon/några minuter släppte jag blicken från fåglarna ute på sjön. Då jag åter riktade min blick ut mot platsen där de nyss befunnit sig såg jag nu tre storlommar medan knipungen hade försvunnit. Först efter en stund dök knipungen upp och nu var den betydligt närmare mig. Hela tiden dök den efter föda. De tre storlommarna ute på sjön hade nu blivit fem och precis som tidigare (den 17:e juli) verkade de ha någon sorts privat träff/uppvisning för varandra där knipungen inte var välkommen. Eller kanske var det så att knipungen kände sig osäker i de främmande storlommarnas närvaro? Knipungen fortsatte att födosöka på egen hand, men efter ett tag övergick den till att putsa sig grundligt. Det blev en hel del plaskande med vingarna i vattnet och jag kunde konstatera att nu var det nog inte långt borta med en första flygtur för knipungen. Då knipungen bestämde sig för att sova lämnade jag Grössjön. De fem storlommarna befann sig då tillsammans på andra sidan sjön. Kanske hade jag fått bevittna de första stegen för knipungen mot att bli självständig.

Antalet storlommar som samlades till "privata" träffar i Grössjön på kvällarna ökade för varje gång jag besökte sjön under augusti månad med en topp den 27:e augusti, då jag räknade till 14 storlommar samtidigt. När jag kom till Grössjön den 27:e augusti kunde jag se 10 storlommar som höll ihop ute på sjön. Efter ett tag när jag räknade lommarna igen fick jag antalet till 11, men den elfte såg liten ut. Då såg jag att det ju var den nu i stort sett vuxna knipungen som låg och sov på vattnet bland de 10 storlommarna som var nummer elva. Storlommarna simmade iväg och det verkade som om de inte ville ha sällskap av knipan, trots det följde knipan efter lommarna på litet avstånd då den hade vaknat. När storlommarna satte i gång att leka/dyka med ljudliga plask och skrik tog knipan till vingarna och landade på grunt "säkrare" vatten nära starrbältet. Snart var det 14 storlommar ute på sjön och knipan lade sig för att sova. Det här var sista gången som jag fick se knipan tillsammans med storlommarna i Grössjön, men så sent som den 13:e oktober såg jag en honfärgad knipa i sjön, då i sällskap med tre viggar. Kanske var det knipan som hade haft två storlommar till fosterföräldrar.

Min berättelse om knipungen och storlommarna väcker en hel del frågor.

Adoption av ungar mellan olika fågelarter verkar kunna ske, men hur ofta förekommer det egentligen och sker det oftare mellan vissa arter?

Hur gick själva adoptionen till? Varje år ser jag ju storlommar i Grössjön, men jag har ännu inte fått bevittna en häckning eller ens ett häckningsförsök, med undantag för årets "adoptionshäckning". Hade trots allt storlomsparet påbörjat en häckning, men av någon orsak misslyckats samtidigt som en ensam och föräldralös knipunge dök upp? Under våren och början av sommaren såg jag flera kniphonor som besökte holkar runt Grössjön, men på hela sommaren såg jag aldrig till några andra knipungar i sjön bortsett från den adopterade knipungen. Knip-

honorna försvann dessutom från Grössjön senare under sommaren.

Nu lyckades storlomsparet med att föda upp knipungen till flygfärdig knipa. Hur hade utgången blivit om fostermamman istället varit en knipa och fosterungen en storlom?

Ja, troligtvis hade utgången blivit en helt annan! Så vitt jag vet matar aldrig kniphonorna sina ungar utan honorna fungerar endast som beskyddare av sina ungar och ungarna får själva leta reda på och fånga sin mat. Storlommar däremot matar sin/sina unge/ar.

Tredje gången gillt: Riksstämma, BirdLife Sverige

Bertil Strömberg

Nu var det tredje gången som VOF arrangerade årsmötet för riksföreningen BirdLife Sverige. Första gången var 1987; det var också första gången som man vågade sig upp till Norrland (!). Den andra gången var 2001 – visserligen hette då denna gamla ärorika förening Sveriges Ornitologiska Förening, SOF, men numera (som ni vet) heter samma förening BirdLife Sverige. Evenemanget ägde rum på Västerbackens hotell och konferens, Holmsund, under dagarna 12-14 april. Själva det formella årsmötet, den sk. Riksstämman, inleddes på fredagen med en seminariedag ägnad åt temat fågelskyddsjuridik. Vi fick lära oss en hel del om hur artskydds- och habitatsförordningen fungerar, och inte fungerar, i relation till den övergripande Miljöbalken; vilka möjligheter vi har att överklaga diverse expolateringsbeslut

Mötet var förlagt till vackert belägna Västerbacken i Holmsund. Foto: Västerbacken Hotell & Konferens

etc. Representanter för Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen var närvarande och särskilt intressant var att höra vilken central roll Artportalens alla uppgifter spelar för dessa myndigheter när de skall handlägga diverse ärenden. Det första de gör när ett exploateringsärende aktualiseras, är att gå in till Artportalen och bilda sig en första uppfattning av områdets naturvärden. Det är alltså av största vikt att så många som möjligt rapporterar så mycket som möjligt under alla de kategorier växter, svampar, insekter och djur som man kan rapportera på portalen!

När den mer formella delen av årsmötet skulle gå av stapeln på lördagsmorgonen hälsades alla ca. 70 deltagare från hela landet välkomna till Västerbotten av Länsstyrelsens naturvårdsdirektör Björn Jonsson, som bl.a. berömde det goda samarbetet mellan länsstyrelsens naturvårdsenhet och vi i VOF. Vi tackar Björn för hans deltagande! Vad som nu under två dagar ägnades åt riksföreningens verksamhetsrapporter, ekonomiska redogörelser, fågelskyddsarbete och internationella arrangemang skall jag inte närmare gå in på, då det mesta för den intresserade är tillgängligt på BirdLife's hemsida. Roligare är kanske att berätta något om vad VOF lyckades erbjuda alla dessa deltagande fågelskådare från hela landet!

I programmet för riksstämman var inlagt morgonexkursioner på lördags- och söndagsmorgonen. Inte alla stämmans deltagare orkade upp dessa tidiga timmar (kl: 05-08) och tur var väl det; betydligt mer bilar och bussar hade krävts. På lördagsmorgonen gick turen till Degernässlätten och skådarlimpan. Det var fantastiskt vackert väder, men kallt och våren hade liksom stannat av. Några större ornitologiska sensationer utöver mångfalden av sångsvan, gäss och tranor erbjöd kanske inte denna kyliga morgon. Men så gick Umelarmet: Emmanuel Naudot larmade blåstjärt ute på Vitskärsudden – nu blev drag!! Vitskärsudden invaderades av 30-40 skådare. Lyckligtvis var det så tidigt på morgonen att stugägarna där ute på udden ännu inte vaknat och förfärat sig över invasionen. Nej, blåstjärten visade sig inte, men det var en stilla och vacker morgon över sjön i det tidiga morgonljuset; alla verkade nöjda trots den uteblivna lilla fågeln. På söndagsmorgonen gick turerna till Lövöudden, till Bussjö och Obsladan. I Bussjö fick deltagarna skåda orrspel och en tjädertuppshona i topp, vilket gladde många. Vid Obsladan åtminstone blåsgås och några fjällvråkar. Ute vid Lövöudden var det en vacker morgon, knipor, stor- och småskrake; någon lyckades hitta en tobisgrissla. Kaffet smakade gott, liksom den medhavda smörgåsen som hotellet försett deltagarna med. Så långt ut-

Christer Olsson berättade om sitt långvariga arbete för den vitryggiga hackspetten i Västerbotten. Foto: Lars Edenius

flykterna.

De verkligt ornitologiska höjdpunkterna under riksstämman var dock inomhus! På lördagskvällen efter middagen höll Christer Olsson ett ytterst medryckande föredrag om sina många och tålamodsprövande spaningar efter den vitryggiga hackspetten här i Västerbotten. Dessa spaningar började han redan tidigt 80-tal, och fortsätter outtröttligt. Vi fick lära oss åtskilligt om vitryggens periodvisa "invasioner", av allt att döma från Finland, och vitryggens inte alltför lättillgängliga biotopval.

Tomas Brodin, SLU, berättade om uppbyggnaden och resultaten från ringmärkningsverksamheten vid Umedeltats fältstation – en imponerande verksamhet som byggts upp under de senaste åren! Vidare berättade han om förra årets inventeringar av fågelbeståndet på Holmöarnas östra sida. Det var inte särskilt upplyftande resultat som han kunde förmedla. I jämförelse med inventeringar för ca 15 år sedan var det mycket illa ställt för många arter: tobisgrisslan i stort sett helt borta, likaså gräs-, bläs- och stjärtand. Även en sorglig utveckling för dykänderna och i stort sett en halvering av roskarl, rödbena och strandskata. Måsar och tärnor ökat något, medan trutarna gått tillbaka. Vad har hänt? Vissa felkällor vid de olika inventeringarna, men kanske främst "bad guys": mink, kråka, havsörn och trana!

På lördagskvällen var det stor middag och den avslutades med ett ytterst gediget föredrag av Lars Edenius, SLU, om videsparvens beklagliga tillbakagång i större delen av sitt utbredningsområde, inte bara här i Skandinavien. I Norge räknas den nu inte längre som häckande och i Sverige drar den sig allt längre norrut. Med förfinade och delvis smått geniala inventeringsmetoder har forskarna bildat sig en klarare uppfattning av videsparvens flyttningsvägar och "våra" videsparvar tycks dra mot Kina, där slöjnät sätts upp kring snart sagt varje hus; sparvar något som kan ätas! Dessutom svårt för forskarna att få tillgång och samarbete med forskare i Kina kring videsparvens övervintringsområde. Nedgången för videsparven har rimligen fler orsaker som bl.a. föränd-ringar i skogsbruket i sparvens häcknings-område. Lyckligtvis verkar dock populationen från den riktigt östliga delen av Sibirien klara sig betydligt bättre. De flyttar mot Korea och Japan och där äter man inte sparvar; och betydligt lättare att etablera fruktbara samarbeten mellan de olika forskargrupperna.

Ytterst hedrande för VOF avrundades hela kvällen med att våra hjältar Christer Olsson och P-O Nilsson tilldelades Riksföreningens förtjänstmedalj för sitt långa och engagerade arbete med fåglar och fågelskydd i Västerbotten!

Stort tack till den arbetsgrupp i VOF som organiserade evenemanget: Niklas Andersson, Agnes Eriksson, Hanna Eriksson och Albin Enetjärn – alla med benäget bistånd av Karl Gunnar Rehn.

Fågelskådningens dag - Exkursioner till Bråns jön och Bölesholmarna

Christer Laggar & Jan Roslin

Söndagen i spannet 4-10 maj varje år inträffar den av BirdLife Sverige initierade "Fågelskådningens dag" då svenska fågelskådare går man ur huse för att beskåda de anlända vårfåglarna. I år inföll dagen den 5:e maj och både VOF och UFF (Umeå fågelförening) anordnade exkursioner under dagen, till Bråns jön respektive Bölesholmarna. Christer Laggar skriver kort om morgonen vid Bråns jön och Jan Roslin sammanfattar kvällsturen till Bölesholmarna.

Bråns jötornet den 5 maj. Foto: Christer Laggar

Bråns jön
På fågelskådningens dag den 5 maj samlades ett 25-tal intresserade fågelskådare vid nya tornet i Bråns jön. Vädret var kylslaget, några grader under noll vid exkursionsstart trots att solen försökte värma allt den förmådde. Senare under förmiddagen började det även blåsa något från nordväst vilket gjorde att många fågelskådare kände sig en aning kylslagna.

Mycket av den stora vattenspegeln som fanns för någon vecka sedan var försvunnen. Nu fanns endast en rännil av vatten framför tornet, men i norra och nordvästra delen av sjön fanns fortfarande en hyfsat stor vattenspegel där många fåglar uppehöll sig. Tubkikare var därför ett måste för att kunna urskilja alla fågelarter.

I sjön såg man framförallt stora mängder sångsvan, uppskattningsvis 180 stycken, men även cirka 120 bläsänder stack ut antalsmässigt. Vi räknade även in uppskattningsvis ett 40-tal krickor, tofsvipor och ängspiplärkor. Ett 10-tal kanadagäss, tranor, viggar, storspovar, enkelbeckasiner, kajor och sädesärlor kunde både höras och

Rödvingetrast hördes sjunga på Bölesholmarna. Foto: Mats Boström

beskådas. Även några enstaka par av stjärtänder och skedänder sågs i sjökanten. Av mindre tättingar som uppehöll sig kring fågeltornet och på staketstolparna sågs förutom nämnda sädesärlor även sävsparvar, sten- och buskskvättor samt en vacker rödstjärthanne.

Av mer sällsynta fågelarter kan nämnas en pilgrimsfalk som flög några lovar på västra sidan sjön för att försvinna bakom en tall i skogen. I sjön kunde man med ett visst tålamod även få syn på både en bläsgås och en fjällgås bland ett antal sädgäss och grågäss, vilket uppskattades av många.

Vid 11-tiden på förmiddagen hade de flesta intresserade lämnat fågeltornet och då var tiden även mogen för cirka 300 ljungpipare att landa och rasta vid sjön. Inalles räknade vi ihop under förmiddagen cirka 45 hörda och sedda fågelarter.

Exkursionsledare från VOF var Christer Laggar, Peder Andersson och Dag Österlund.

Bölesholmarna

Under söndagen den 5:e maj var det även en kvällsexkursion vid Bölesholmarna i Umeå. Exkursionen startade vid 18.30 med en långsam promenad genom lövsumpskogen på "fastlandet" och fortsatte sedan över till den östra Bölesholmen. Kvällen bjöd på lugnt och fint väder med sol och cirka 8 plusgrader. Tolv intresserade och frågvisa personer följde med på rundturen.

En hel del sjungande/spelande fåglar hördes, bland annat taltrast, rödvingetrast, koltrast, bofink, björktrast, grönfink, blåmes, ringduva, järnsparv och rödhake. Järnsparv och rödhake sjöng samtidigt, så då kunde deltagarna jämföra dess melodier. Mycket uppskattat.

En höjdpunkt var de två mindre

hackspettar som sågs i skogen på tegssidan. Kanske en häckning på gång? En stenknäck sågs högt i en trädkrona, men sågs tyvärr sågs den bara av en person.

På själva Bölesholmen såg vi troligtvis en tredje mindre hackspett som födosökte. Där såg vi även gräsänder, bläsänder, storskrakar, skrattmåsar och fiskmåsar. En kul grej var de tre bisamråttor som helt oblygt födosökte på älvsidan av holmen.

Klockan 20:15 var vi tillbaka vid parkeringen. Alla verkade nöjda med turen. Ledare från Umeå Fågelförening var Marcus Östman, Jan Roslin och Erik Klinga.

Vårens föreningsaktiviteter

Jan Roslin, Dag Österlund & Ritu Andersson

Under våren har fem fågelexkursioner anordnats till förmån för alla som är nyfikna på att lära sig mer om fåglar. Exkursionerna är ett samarrangemang mellan Västerbottens Ornitologiska Förening och Stiftelsen Naturvård vid nedre Umeälven.

Kikarspaning vid Obsladan på Röbäcksslätten. Foto: Jan Roslin

Fågelexkursion - Obsladan
Söndag förmiddag den 14 april var det fågelguidning för intresserad allmänhet vid den så kallade Obsladan, invid E4:an på Röbäcksslätten. Exkursionen startade vid åttatiden och avslutades vid elvatiden.

Ett tjugotal personer i varierande åldrar anslöt. Kanonbra väder, med strålande sol och nästan ingen blåst. Det noterades dock inte så många arter

av småfåglar, men några såg/hörde enstaka sånglärkor i skyn plus en stor flock sånglärkor som bara drog förbi. En gulsparv sågs på nära håll alldeles invid "Obsladan".

Desto fler "rovisar" kunde ses. Många fjällvråkar, ett tiotal, och några ormvråkar rastade eller flög förbi. En stenfalk sågs sittande i trädtopp på hyfsat avstånd. Den eleganta hanen av blå kärrhök som jagade omkring på fälten, tyckte många var häftig att se. På sädesfälten rastade även bland annat kanadagäss och grågäss. Med jämna mellanrum flög tofsvipor, grågäss och tranor förbi. Några större flockar med ringduvor sågs på långt håll. Även fem sädgäss drog förbi. En lite annorlunda observation var spillkråkan som flög över hela slätten och ganska nära oss. En i mitt tycke trevlig förmiddag med skådning, fika och vårvärme.

Exkursionsledare var Tomas Brodin, Ellen Hjelmare och Jan Roslin, från Umeå Fågelförening.

/Jan Roslin

Fågelexkursion - Storavan

Påskdagen den 21 april gick den allmänna exkursionsturen till Storavan söder om Stöcke by. Ett 25-tal fågelintresserade hade mött upp och fick en trevlig skådarstund på plattformen i det gråa, lugna och lite fuktiga vädret, där temperaturen höll sig kring plus 8 - 10 grader.

Under sakkunnig ledning av exkursionsledare från Västerbottens fågelförening (VOF) blev de intresserade uppmärksammade på både skogssnäppa, enkelbeckasin, sävsparv samt flera olika änder som rastade i avan. Bland dessa kan nämnas gräs- och bläsänder, stora mängder krickor samt några par av knipa, vigg, stjärtand och storskrake. Runt vattenspegeln sågs ett 20-tal tofsvipor, två tranor, ringduvor och en flock starar. Även spridda flockar av grågås, sädgås och två bläsgäss uppmärksammades. Två vitkindadegäss visade sig en kort stund i bäcken för att senare försvinna ut ur synfältet.

Av rovfåglar fick alla en fin observation

Ett 25-tal skådare slöt upp till exkursionen vid Storavan. Foto: Dag Österlund

Utflykten till Stora Tuvan den 2 maj blev ingen särskild lyckad kväll - blåsigt väder ställde till det. Foto: Dag Österlund

av en sparvhök, flertalet fick även se en av de stationära tornfalkarna samt kanske även den förbiflygande havsörnen och blå kärrhökshonan. I skogen bakom plattformen hördes både rödvingetrast och en spillkråka, samt även några förbiflygande sädesärlor.

Exkursionsledare från projektgruppen Kungsörn i VOF var Per-Olof Nilsson och Hanna Eriksson. Men de fick även stor hjälp av föreningsaktiva Jan Eriksson och Karl-Gunnar Rehn med flera.

/Dag Österlund

Fågelexkursion - Stora Tuvan
Torsdag kväll den 2 maj samlades ett 20-tal personer för att titta på fåglar vid naturreservatet Stora Tuvan. Kvällen bjöd på extremt blåsigt väder och på grund av det sågs tyvärr inte nämnvärt mycket fågel. Ett skedandpar toppade artlistan från utsiktsplatsen på södra delen av Tuvan.

Guideansvariga var Sören Wulff och Jan Eriksson, från Västerbottens Ornitologiska Förening.

/Dag Österlund

Kvällsexkursion - Villanäs
Torsdag den 8 maj klockan 18.00 samlades ett 30-tal personer för att titta på fåglar vid fågeltornet i Villanäs. Det var en mulen nästintill vindstilla majkväll och cirka plus 8 grader. På vägen ut mot tornet kunde deltagarna bland annat höra rödvingetrastar, rödhakar, lövsångare och bofinkar sjunga.

Väl vid tornet stannade man först och spanade längs strandkanten och ganska direkt upptäcktes en gråhäger, som alla deltagare kunde se i tubkikare. Andra arter som sågs var bland annat skedand, vigg, knipa, bläsänder, kricka, småskrake och storskrake. Flera av deltagarna lärde sig att se skillnaden på dvärgmås och skrattmås

Exkursionsdeltagare spanar efter fåglar vid Villanäs i Umedeltat. Foto: Ritu Andersson

och många fick även se sin första silvertärna för året. Flera stora flockar av tranor flög in på strandbankarna för att nattkvartera, något som flera tyckte var mäktigt. Bland vadarna kunde bland annat gluttsnäppa, skogssnäppa och svartsnäppa ses. Uppe i fågeltornet sågs ungefär samma arter som från backen, men från ett annat perspektiv. Kul tyckte många.

Exkursionsledare var Jan-Erik Wallin och Jan Eriksson från Västerbottens Ornitologiska Förening. Dessutom fanns Ellen Hjelmare och Ritu Andersson Från Umeå fågelförening till hands.

/Ritu Andersson

Fågelexkursion - Stora Tuvan
Söndagen den 12 maj anordnades en morgonexkursion med extra fokus på fågellåten till Stora Tuvans gömsle. Ett tiotal personer anslöt till utflykten, som började med en promenad i sakta mak mot ledens gömsle. Trots regnigt väder med blåst och temperatur kring plus sju grader fick deltagarna lyssna till sjungande koltrast, gärdsmyg, bofinkar, lövsångare, rödhake, och en varnande stenknäck. Väl vid gömslet kunde änder som bläsand, kricka, vigg, knipa stor-och småskrake detaljstuderas. En kustlabb kom helt oväntat inflygande och landade till allas glädje på skäret utanför gömslet. Skräntärna visade snällt upp sig liksom även fisk- och silvertärna. Alla de tre svenska svalorna, back-, hus-, och ladusvala seglade busandes omkring.

Vadare som kan nämnas är bland annat större strandpipare, gluttsnäppa och grönbenor. Totalt antal registrerade fåglar landade på ett trettiotal

Motstående sida: *Exkursionsledare Christer Olsson (i vit jacka) och de tiotal deltagare som deltog i exkursionen vid Stora Tuvan den 12 maj höll humöret uppe trots regnigt väder* . Foto: Ritu Andersson

arter, något som såväl deltagare som exkursionsledare kände sig väldigt nöjda med.

Exkursionen skedde med ledning av Christer Olsson från Västerbottens Ornitologiska Förening och till hans assistans fanns Ritu Andersson, från Umeå Fågelförening.

/Ritu Andersson

Kommande föreningsaktiviteter hösten 2019

Tomas Brodin & Ritu Andersson

Fågelkurs för nybörjare

Start: Under andra halvan av augusti.
Plats: Utomhusexkursioner vid T-vägen, adress: Degernäs 449, Umeå. Inomhusträffar i Studiefrämjandets lokaler.
Arrangör: Umeå Fågelförening

Umeå Fågelförening planerar att hålla en studiecirkel i samarbete med Studiefrämjandet under hösten 2019. Den vänder sig till nybörjare och har fokus på identifiering av fåglar på nära håll. Cirka fem träffar på vardagkvällar och helgmorgnar. Första träffen inomhus, de andra utomhus i samband med ringmärkning. Affischering och mer information kommer på Facebook och på föreningens hemsida framöver!

Umeå Fågelförening planerar för en studiecirkel med fågeltema hösten 2019, vilken riktar sig till nybörjare. Foto: Dag Österlund

Fågelexkursion – ringmärkning T-vägen

Söndagen den 11 augusti klockan 08.00 – 11.00.
Plats: T-vägen, adress: Degernäs 449, Umeå.
Arrangör: Västerbottens Ornitologiska Förening (VOF) samt Svenska Naturskyddsföreningen (SNF)

Samling på parkeringen vid Ålidhems C för eventuell samåkning. Avfärd cirka 10 minuter efter utsatt tid. Guidning på plats påbörjas cirka 30 minuter efter utsatt tid. Håll utkik på hemsidan och facebook för mer information framöver!

Fågelexkursion – ringmärkning T-vägen

Torsdagen den 29 augusti klockan 18.00 – 20.00.
Plats: T-vägen, Adress: Degernäs 449, Umeå.
Arrangör: Västerbottens Ornitologiska Förening (VOF) samt Svenska Naturskyddsföreningen (SNF).

Samling på parkeringen vid Ålidhems C för eventuell samåkning. Avfärd

Ta chansen att få se hur ringmärkning går till! I augusti anordnas två guidningar till T-vägen, Röbäcksslätten, där Umedeltats Fältstation bedriver ringmärkning. Foto: Ritu Andersson

cirka 10 minuter efter utsatt tid. Guidning på plats påbörjas cirka 30 minuter efter utsatt tid. Håll utkik på hemsidan och facebook för mer information framöver!

Grappos alternativa fågelfakta #4: Stenskvättan

Andreas Garpebring

Stenskvättor är mycket konstärligt intresserad. De flesta stenskvättor har läst på konsthögskola, eller åtminstone läst konst på någon folkhögskola. Installationskonst, performance och konceptuell konst är särskilt populära genres bland stenskvättor. En hel del sysslar även med video- och fotokonst. Många stenskvättor är även mycket musikaliskt intresserade och flertalet spelar i olika lokala coverband som gärna brukar spela låtar av t ex Sonic youth, Nick Cave och Einstürzende Neubauten. Eftersom de bara spelar s.k. svår musik får de aldrig några spelningar på pubar eller andra uteställen utan är hänvisade till att spela på andra stenskvättors hemmafester. Enstaka stenskvättor har även prövat på att skriva egen musik, men det brukar sällan falla särskilt väl ut. Arbetslösheten bland stenskvättor är överlag skyhögt högre än hos de flesta andra småfågelarter. Ungefär 80 procent av alla stenskvättor är inkrökta egocentriska svin, men de resterande 20 procenten faktiskt är mycket sympatiska och trevliga. Tyvärr finns det inget sätt att via fjäderdräktens utseende avgöra vilken av dessa grupper en enskild stenskvätta tillhör.

Denna gång är det stenskvättan som är uppe för granskning i Grappos alternativa fågelfakta. Foto: Andreas Garpebring

Skådarprofilen

Anna Hallmén

I den här artikelserien ska vi följa och lära känna skådare i länet. Både nya ansikten liksom mer etablerade personligheter kommer presenteras. I detta numret träffar vi Anna Hallmén som bland annat har det ärorika jobbet att skapa nya naturreservat i Väserbotten!

Namn: Anna Hallmén
Ålder: 30
Bor i: Mo (Lögdeås okända grannby)

Presentation: Eftersom hela min familj är fågel-analfabeter har jag ingen aning om var mitt intresse kommer ifrån. Som barn hade jag en egen fågelmatning utanför sovrumsfönstret och kryssade fåglar utan att veta om att det var en grej (kryssandet alltså). En gång tvingade jag ut min far i en riktigt vidrig snöstorm för att fylla på fågelmataren så att fåglarna inte skulle dö av svält… Som vuxen återupptäckte jag intresset när jag fick möjlighet att åka ut till Stora Fjäderägg. Förutom engagemanget i fågelstationen yttrar sig mitt fågelintresse mest i "vardagsskådning". Och motionskryssandet på jobbet förstås – en mycket prestigefylld tävling som går ut på att se så många arter som möjligt på motionstimmen!

Favoritlokal: Stora Fjäderägg, inte bara för ringmärkningen utan också för den speciella stämningen. Därefter min trädgård, där jag i lugn och ro kan följa fåglarnas flytt, ankomst, häck- och vardagsbestyr.

Favoritfågel: Nattskärra pga det respektingivande gapet.

Häftigaste fågelupplevelse: När jag och en kompis helt oannonserade dök upp på Kenyas nationalmuseum kl 6 på morgonen med förhoppningen att få delta i ringmärkningen i deras trädgård. Det var enda gången under min

Anna med sparvuggla på Stora Fjäderägg.

flera månader långa vistelse som jag kände att jag kunde träffa folk på lika villkor över ett gemensamt intresse. Ett fint minne!

I min skådarmatsäck finns alltid: Kaffe!

Vad gör du när du inte ringmärker/skådar fågel?: Jobbar på Länsstyrelsen där jag bildar naturreservat (när jag inte är ute och motionskryssar). Är gärna ute i skogen med orienteringskarta eller på hästryggen. Kan även ses marschera på gatorna ikläd paraduniform och med tvärflöjten i högsta hugg.

Framtidsutsikter: I höst åker jag med ett gäng kompisar till Mongoliet för att ringmärka, dels på Khurk fågelstation i nordöstra delen av landet och dels på en nyöppnad station i Altairegionen.

VOF:s Kommittéer och Projekt

Rapportkommitté landskapet Västerbotten
Niklas Andersson
Norra Slevgränd 127
906 27 Umeå
070-3886353

Rapportkommitté Södra Lappland
Håkan Rune
Höjdvägen 7G
923 31 Storuman
070-2886678

Stora Fjäderägg Fågelstation
Niklas Andersson
Norra Slevgränd 127
906 27 Umeå
070-3886353

Umedeltats Fältstation
Anna Sundelin
Gnejsvägen 1
907 40 Umeå
073-8487556

Projekt Kungsörn och Pilgrimsfalk
Per-Olof Nilsson
Sandbackavägen 28C
90346 Umeå
070-4947230

Projekt Havsörn och Örnutfodring
Jan-Erik Wallin
Sågställarvägen 2A
907 42 Umeå

Projekt Berguv Nord
Ulf Sperens
Svedjebacken 2
904 31 Umeå

Projekt Sädgås och Trana Västerbotten
Ulf Skyllberg
Brännavägen 38
907 88 Täfteå
090-51530

Aktuell information

VOF:s hemsida
Senaste nytt och information om föreningens verksamhet på http://vasterbotten.birdlife.se/

Artportalen - Rapportsystemet för fåglar
Rapportera dina senaste observationer och ta del av andras fynd, både lokalt, regionalt och nationellt på https://artportalen.se/

Fåglar i Norra Kvarken
Rapportera och se färska summeringar av sträckande och rastande fåglar på http://fagel.slu.se/

Upphittade ringar
Skickas till Ringmärkningscentralen Naturhistoriska Riksmuseet, Box 50007, 104 05 Stockholm. Ange när, hur och var ringen hittades. Även via internetformulär på Naturhistoriska riksmuseets hemsida http://www.nrm.se/

Facebookgrupper
"Fåglar i Västerbotten" - diskussioner och allmän info om fåglar och fågelskådning i Västerbotten.

"Fågelskådning i Umeå" - fåglar och fågelskådning med fokus på Umeå.

"Stora Fjäderäggs Fågelstation" - Stora Fjäderäggs egna facebooksida där du kan ta del av aktuell verksamhet.

"Umedeltats Fältstation / Ume River Delta Fleld Station" - Senaste nytt om ringmärkning, återfynd och övrig verksamhet från Umeås närmaste fågelstation.

Lokalföreningar / Lokala kontaktpersoner

Umeå Fågelförening: Tomas Brodin, tomas.brodin@slu.se, 070-2783570
Skellefteå: Mattias Laisfeldt, laisafbjuroklubb@hotmail.com, 070-3861206
Lycksele: Per Hansson, Brännbergsvägen 1A, 921 36 Lycksele, 0950-10804
Vindeln: Henrik Sporrong, Tåvägen 5, 922 00 Vindeln, 0933-61414
Vännäs: Christer Laggar, Strand 214, 911 93 Vännäs, 070-6517398
Bjurholm: *Vakant (Är Du intresserad av att bli kontaktperson här? Kontakta oss!)*
Malå: Leif Bildström, Smultronstigen 33, 930 70 Malå, 0953-21477
Nordmaling: Jean-Michel Roberge, Håknäsbäcken 3, 914 96 Håknäs, 073-0637997
Norsjö: *Vakant (Är Du intresserad av att bli kontaktperson här? Kontakta oss!)*
Robertsfors: Mats Walheim, Rislandet 38, 915 91 Robertsfors, 0934-40065
Sorsele: Bernt-Erik Nordenström, PI 673, 920 70 Sorsele, 0952-10490
Storuman: Håkan Rune, Höjdvägen 7G, 92331 Storuman, 0951-12294
Vilhelmina: Inga Olofsson, Nedre Malgonäs 3149, 912 92 Vilhelmina, 0940-20157
Åsele: Sture Gustafsson, Strandgatan 55E, 910 60 Åsele, 0941-66518

